

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****HÜSEYİN AYDIN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2016/4177
Karar Tarihi : 27/2/2020

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR
Kadir ÖZKAYA
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Selahaddin MENTEŞ
Raportörler : Mustafa ARI
Cafiye Ece YALIM
Başvurucular : 1. Hüseyin AYDIN
2. Meryem AYDIN
3. Bayram AYDIN
4. İhsan AYDIN
5. Kiraz AYDIN
Vekilleri : 1. Av. Hamit PERAŞAN
2. Av. Erdal ŞENER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; cephanelik patlaması sonucu meydana gelen ölüm olayıyla ilgili olarak etkili bir yargısal korumadan yararlanılmaması nedeniyle yaşam hakkının, Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin yapısı nedeniyle tarafsız ve bağımsız mahkemede yargılanma hakkının, kararlarına karşı temyiz yolunun kapalı olması nedeniyle de iki dereceli yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/2/2016 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin edilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Susurluk 44'üncü Mühimmat Bölük Komutanlığının lağvedilmesi üzerine cephaneliklerde bulunan mühimmatların çeşitli bölgelerdeki mühimmat bölüklerine tertip ve dağıtımına karar verilmiş olup bu karar kapsamında 248 ton el bombası ve 336 ton 175 mm top mühimmatının Afyonkarahisar 41. Mühimmat Bölük Komutanlığına (Mühimmat Bölük Komutanlığı) gönderilmesi planlanmıştır.

9. Aynı zamanda Mühimmat Bölük Komutanlığına gelecek mühimmat için yeterli depolama kapasitesi sağlamak amacıyla burada bulunan yaklaşık 550 ton 105 mm obüs mühimmatı Ergani 24'üncü Mühimmat Bölük Komutanlığına tertip edilerek gönderilmiş ancak numarası tutmadığı için gönderilemeyen 70 adet 105 mm'lik obüs mermisi sonradan alınmak üzere 32 numaralı depoya bırakılmıştır.

10. 5-13/6/2012 tarihleri arasında yükleme ve teslim-tesellüm işlemleri yerine getirilen mühimmat 13/6/2012 tarihinde Susurluk ilçesinden yola çıkarılarak 14/6/2012 tarihinde Afyonkarahisar Tren İstasyonu'na ulaşmış, buradan da kamyonlar aracılığıyla Mühimmat Bölük Komutanlığına getirilerek 29 ve 32 numaralı mühimmat depolarına konulmuştur.

11. 29 ve 32 numaralı depolara konulan mühimmatın uygun hâle getirilip tasnif ve istif faaliyetlerine 4/9/2012 günü saat 09.00 sıralarında başlanmış ve saat 23.00'e kadar devam edilmiştir.

12. 5/9/2012 günü saat 07.30 sıralarında 32 numaralı depodaki tasnif ve istif faaliyetlerine yeniden başlanmış, saat 21.15'e kadar yoğun bir şekilde çalışmalara devam edilmiş ve saat 21.15 sıralarında belirlenemeyen bir nedenle depoda patlama meydana gelmiştir. Bu patlama, temas hâlinde veya çok yakında bulunan diğer açıktaki el bombaları, el bombası gövdeleri ile diğer el bombaları sandıklarına sirayet etmiş ve zincirleme patlamalara neden olmuştur.

13. Meydana gelen patlamalar neticesinde iki astsubay, iki uzman çavuş ve aralarında başvurucuların yakını olan K.A.nın da bulunduğu yirmi bir er ve erbaş şehit olmuş; beş asker de yaralanmıştır.

14. Başvuruculardan Meryem Aydın ve Hüseyin Aydın K.A.nın anne ve babası, diğer başvurucular ise kardeşleridir. Olay tarihinde K.A. 20 yaşındadır.

A. Olayla İlgili Tam Yargı Davası Süreci

15. Yaşanan üzücü olaydan sonra başvurucular, vekilleri aracılığıyla 2/9/2013 tarihinde Milli Savunma Bakanlığına (İdare) müracaat ederek olay nedeniyle uğradıkları maddi ve manevi zararların tazminini talep etmiş ancak İdarenin bu talebe herhangi bir cevap vermemesi nedeniyle müracaatları zımnen reddetmiştir. Bunun üzerine başvurucular olay

nedeniyle uğradıkları maddi ve manevi zararların tazmini amacıyla İdare aleyhine 23/12/2013 tarihinde Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) İkinci Dairesinde tam yargı davası açmışlardır.

16. AYİM İkinci Dairesi tarafından maddi tazminatın hesaplanması için hesap bilirkişisi tayin edilmiştir. Bilirkişi tarafından düzenlenen 21/4/2015 tarihli raporda şu tespitlere yer verilmiştir:

i. K.A.nın gelir durumu dikkate alınarak 2013-2033 tarihleri arasında davacı anne ve babanın aktif ve pasif dönem maddi zararının peşin sermaye değeri toplam 19.953,64 TL'dir.

ii. 2013-2033 tarihleri arasında anne ve babaya ödenen/ödenecek ek ödeme (tütün ikramiyesi) tutarının peşin sermaye değeri 62.338,69 TL'dir.

iii. 2013-2033 tarihleri arasında Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından bağlanan ve %25 artırımlı olarak ödencü/ödenecek olan aylıklar ile normal vazife malulü aylığı farklarının peşin sermaye değeri 61.226,34 TL'dir.

iv. Buna göre davacı anne ve babaya sağlanan maddi yararlar toplamı 195.959,78 TL olup maddi zarar 176.006,14 TL fazlasıyla karşılanmıştır.

17. AYİM İkinci Dairesi bilirkişi raporunda yer alan tespitlerin ilmi verilere uygun olduğunu belirterek başvuru tarafı tarafından rapora yapılan itirazı reddetmiştir.

18. AYİM İkinci Dairesi 17/6/2015 tarihli kararında "*...Davacılar yakınının görevli olduğu birlik komutanlığındaki cephaneliğin patlaması sonucunda davacılar yakınıni ölümünün askerlik hizmetinin ifası sırasında meydana geldiği ve görülmekte olan hizmetle doğrudan doğruya ilgili olduğu göz önüne alındığında hizmetle zararlı sonuç arasında uygun illiyet bağının bulunduğu, zararın zarar görenler üzerinde bırakılmayarak tüm topluma yayılması adalet, hakkaniyet ve eşitlik esaslarına uygun düşeceğinden davacının zararlarının kusursuz sorumluluk ilkesi gereğince de davalı idarece karşılanması sonucuna varılmıştır...*" şeklindeki gerekçeyle;

i. Davacılar Hüseyin Aydın ve Meryem Aydın'ın maddi tazminat hak edişleri olmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine,

ii. Davacılar Hüseyin Aydın ve Meryem Aydın'a ayrı ayrı sağlanan 36.198,87 TL nakdi tazminat kararı dikkate alınarak manevi tazminat istemlerinin reddine,

iii. Diğer davacılar Bayram Aydın, İhsan Aydın ve Kiraz Aydın için takdiren ve ayrı ayrı 7.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine,

iv. Reddedilen maddi ve manevi tazminat miktarı üzerinden yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca nispi olarak hesap edilen 4.700 TL maddi ve 2.520 TL manevi olmak üzere toplam 7.220 TL avukatlık ücretinin davacılar tarafından davalı İdareye ödenmesine oyçokluğuyla hükmetmiştir.

19. Anılan kararın karşıoy gerçekteşinde Şu tespitlere yer verilmiştir:

i. İdarenin hizmet kusuruna baŐvurulabildiĐi durumlarda kusursuz sorumluluğa baŐvurulmayacaĐından tazminat sorumluluğu iÇin öncelikle kusur sorumluluğunun varlığının araştırılması gerekir. Dava konu olayda da zarar idarenin hizmet kusuru sonucu meydana geldiğinden zararın hizmet kusuru ilkesince karşılanması gerekir.

ii. Davacılar SGK tarafından 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun ek 79'uncu maddesi kapsamında yapılan ek ödemeler yarar kabul edilmemeli ve hesaplanacak maddi tazminat miktarından indirilmemelidir.

iii. Bilirkişi raporuna istinaden davacı anne ve babaya sağlanan nakdi tazminat yararının manevi zarar karşılığı olduğu gerekçesiyle manevi tazminat isteminin reddedilmesi gerekir.

20. AYİM İkinci Dairesinin 17/6/2015 tarihli kararına karşı başvurucular tarafından karar düzeltme yoluna baŐvurulmuŐ ancak bu talep AYİM İkinci Dairesinin 13/1/2016 tarihli kararıyla reddedilmiŐtir.

21. Anılan karar başvurucular vekiline 1/2/2016 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucular 26/2/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuŐlardır.

B. Olayla İlgili Ceza Soruşturması Süreci

22. Meydana gelen patlamanın ardından Hava Kuvvetleri Komutanlığı 1'inci Hava Kuvveti Komutanlığı Askeri Savcılığı (Askeri Savcılık) tarafından derhâl soruşturma baŐlatılmıŐtır.

23. Yürütölen soruşturma kapsamında Askeri Savcılık olay yeri inceleme, keşif, ölü muayene ve otopsi iŐlemlerini gerçekteŐirmiŐ; patlama nedeniyle yaralanan ve olaya tanık olan askerlerin ifadelerini almıŐ, olayda yaralanan ve Şehit olan askerlerin mesleki kurslara katılmını, eğitim ve faaliyet takvimini tespit ederek patlamanın nedenini tespit etmek ve sorumluları belirlemek amacıyla bilirkişi incelemesi yaptırmıŐtır. Askeri Savcılık ayrıca patlamanın terör saldırısı veya sabotaj neticesi meydana gelip gelmediği hususunda araŐtırma yapmak amacıyla iletiŐim tespitleri yapmış, Afyonkarahisar İl Emniyet Müdürlüğüne elde edilen tüm kamera görüntülerini temin etmiş ve bilirkişi incelemeleri sonucunda alınan raporlar doğrultusunda olayda sorumluluğu bulunduğunu değerlendirdiği kişilerin Őüpheli sıfatıyla ifadelerini almıŐtır.

24. Askeri Savcılık yürüttüğü soruşturma neticesinde 11/3/2013 tarihli iddianame ile Mühimmat Bölük Komutanı A.D., İkmal Takım Komutanı T.A. ve Mühimmat Bölge Komutanı V.Ö. hakkında bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümine ve yaralanmasına sebebiyet verme suçundan kamu davası açmıŐtır. Anılan iddianame üzere EskiŐehir Muharip Hava Kuvveti ve Hava Füze Savunma Komutanlığı Askeri Mahkemesinde yargılanmasına baŐlanan dosya, 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanun doğrultusunda askeri mahkemelerin kapatılması üzere Afyonkarahisar 1. AĞır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

25. Afyonkarahisar 1. AĞır Ceza Mahkemesi yaptığı yargılama neticesinde verdiği 8/1/2018 tarihli kararın sonuç kısmında *"...Meydana gelen olayda yukarıda ayrıntılı Şekilde izah edildiği gibi bölge komutanı olan sanık [V.Ö.]nün ve bölük komutanı olan sanık*

[A.D.]nin neticeyi öngörmüş olmalarına rağmen nasıl olsa birşey olmaz anlayışıyla, emir, talimat ve yörengelere aykırı şekilde tedbirsiz ve dikkatsiz davranarak bilinçli taksir ile birden fazla kişinin ölümüne ve birden fazla kişinin yaralanmasına neden oldukları, sanık [T.A.]nın ise takım komutanı olarak meydana gelen olayda tedbirsiz ve dikkatsiz davranarak taksirle birden fazla kişinin ölümüne ve birden fazla kişinin yaralanmasına neden olduğu, iddia, katılanlar şikayeti, tanık beyanları, mahkemece yapılan keşif, keşif sonucu düzenlenen bilirkişi raporları, bilirkişi kurulu raporları, sanık savunmaları ve tüm dosya kapsamından anlaşılma...” şeklinde belirtilen gerekçeyle sanıklar V.Ö. ve A.D.nin neticeten 13 yıl 4 ay, sanık T.A.nın ise neticeten 6 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmalarına, ayrıca bilirkişi raporlarında sorumlulukları bulunduğu tespit edilen kişiler hakkında gerekli soruşturmanın yapılması için suç duyurusunda bulunulmasına oyçokluğuyla karar vermiştir.

26. Anılan kararda haklarında suç duyurusunda bulunulan A.S., B.B., H.A. ve M.A. hakkında Afyonkarahisar Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatılmış ve adı geçen şüpheliler hakkında taksirle birden fazla kişinin ölümüne ve yaralanmasına sebebiyet verme suçundan Afyonkarahisar 1. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmış olup dosya derdesttir.

27. Afyonkarahisar 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 8/1/2018 tarihli kararına karşı, katılanlar, sanıklar ve Cumhuriyet savcısı tarafından istinaf talbinde bulunulması üzerine talebi inceleyen Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi 9/4/2018 tarihli kararıyla hükümlerin düzeltilerek istinaf taleplerinin esastan reddine karar vermiştir.

28. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesinin 9/4/2018 tarihli kararına karşı temyiz yoluna başvurulması üzerine talebi inceleyen Yargıtay 12. Ceza Dairesi 12/12/2018 tarihli ilamıyla sanıklar V.Ö. ve A.D. yönünden istinaf kararına karşı yapılan temyiz istemlerinin esastan reddine, sanık T.A. yönünden ise sanık hakkında bilinçli taksir hükümlerinin uygulanması gerektiğinin düşünülmemesi nedeniyle hükmün bozulmasına karar vermiştir.

29. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin bozma kararıyla ilgili kısmı için Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi tarafından sanık T.A. yönünden bozma sonrası başlatılan yargılama sonuçlanmamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

30. 4/7/1972 tarihli ve 1602 sayılı mülga Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun "İptal ve tam yargı davaları" kenar başlıklı 42. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İlgililer, haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davaları ile birlikte açabilecekleri gibi ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine bu husustaki kararın veya kanun yollarına başvurulması halinde verilecek kararın tebliği veya bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı, icra tarihinden itibaren altmış gün içinde tam yargı davası açabilirler..."

31. 1602 sayılı mülga Kanun'un "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" kenar başlıklı 43. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde dava açmadan önce, bu eylemlerin yazılı bildirimini üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde yetkili makama başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri lazımdır. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde bu konudaki işlemin tebliği tarihinden ve altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren altmış gün içinde tam yargı davası açabilirler..."

32. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 55. maddesi şöyledir:

"Destekten yoksun kalma zararları ile bedensel zararlar, bu Kanun hükümlerine ve sorumluluk hukuku ilkelerine göre hesaplanır. Kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ile ifa amacını taşımayan ödemeler, bu tür zararların belirlenmesinde gözetilemez; zarar veya tazminattan indirilemez. Hesaplanan tazminat, miktar esas alınarak hakkaniyet düşüncesi ile artırılmaz veya azaltılmaz.

Bu Kanun hükümleri, her türlü idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine ya da kişinin ölümüne bağlı zararlara ilişkin istem ve davalarda da uygulanır."

33. 5434 sayılı Kanun'un ek 79. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(Ek : 14/7/2004 – 5217/4 md.) (Değişik birinci fıkra: 12/7/2013-6495/93 md.) Bu Kanunun 56 ncı maddesi ile mülga 45 inci ve 64 üncü maddeleri, 5510 sayılı Kanunun 47 nci maddesi, 2330 sayılı Kanun veya 2330 sayılı Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre harp veya vazife malullüğü aylığı üzerinden aylık bağlanana, bu madde uyarınca ek ödeme verilir.

Hak sahiplerine, yukarıda yazılı durumlar sebebiyle, sosyal güvenlik kurumlarınca aylık bağlanmasına esas olan tarihten geçevli olmak üzere miracaat tarihini izleyen yılın en geç ilk üç ayı içinde T.C. Emekli Sandığı tarafından ek ödeme yapılır. Ay farkları yıllık miktarın onikiye bölünmesi suretiyle hesaplanır.

...

(Değişik yedinci fıkra: 21/4/2005 – 5335/3 md.) Bu maddeye göre yapılan ödemeler herhangi bir vergi ve kesintiye tâbi olmayıp, faturası karşılığında, Hazineden tahsil edilir.

..."

34. 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'un "Aylık bağlanması" kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Bu madde gereğince ilgili sosyal güvenlik kurumlarınca kendi mevzuatlarına göre bağlanan aylıklar, (...) %25 artırılarak ödenir.

d) Herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmayanların engelli hâle gelmeleri halinde, öğrenim durumlarına göre 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik 36 ncı maddesi hükümlerine göre belirlenecek giriş derece ve kademeleri üzerinden (Öğrenimi bulunmayanların ilkökul mezunu gibi) kendilerine, ölümlerinde dul ve yetimlerine 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre T.C. Emekli Sandığına görev malullüğü aylığı % 25 artırılarak bağlanır.

..."

35. 2330 sayılı Kanun'un "Nakdi tazminat ve aylığın etkisi" kenar başlıklı 6. maddesi şu şekildedir:

"Bu Kanun hükümlerine göre ödenecek nakdi tazminat ile bağlanacak emekli aylığı uğranılan maddi ve manevi zararların karşılığıdır.

Yargı mercilerinde maddi ve manevi zararlar karşılığı olarak kurumların ödemekle yükümlü tutulacakları tazminatın hesabında bu kanun hükümlerine göre ödenen nakdi tazminat ile bağlanmış bulunan aylıklar gözönünde tutulur."

36. 2330 sayılı Kanun'un "Hazineden tahsil" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun 4 ve 5 nci maddeleri gereğince % 25 fazlası ile bağlanan aylıklardaki bu fazlalık ile 4 ncü maddenin (d) bendine göre bağlanan aylıkların tamamı ilgili sosyal güvenlik kurumlarınca ödenir ve faturası karşılığında hazineden tahsil edilir."

37. Danıştay Onuncu Dairesinin 4/10/1996 tarihli ve E.1995/1102, K.1996/5774 sayılı kararında sosyal risk kavramı ve idarenin sorumluluğu tanımlanmıştır. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

"Dava, davacının 1974 model ... marka damperli kamyonunun 23.7.1993 tarihinde ... İlçesi ... köyünden ... kasabasına giderken, yasadışı örgüt üyelerince kurayoluna yerleştirilen mayının patlaması sonucu hasar görmesi sebebiyle uğradığını öne sürdüğü ... maddi zararın olay tarihinden itibaren hesaplanacak yasal faiziyle birlikte ödenmesi istemiyle açılmıştır.

...

İdare mahkemesince, idarenin tazmin sorumluluğu belirlenirken sosyal risk ilkesine dayanılmasına karşın, özetlenen gerekçesi karşısında belirtilen ilkenin yeniden tanımlanıp, irdelenmesi gerekmiştir.

Kamu hizmetinin yürütülmesi sırasında bireylerin uğradığı özel ve olağandışı zararların idarece tazmini gerektiği idare hukukunun bilinen ilkelerindedir. İdarenin belirtilen hukuki sorumluluğu, Türkiye Cumhuriyetinin hukuk devleti olma niteliğinin doğal sonucudur.

İdarenin hukuki sorumluluğu sadece kusur esasına, hizmet kusuru teorisine dayanmamakta; idare, kusur koşulu aranmadan da sorumlu sayılabilmektedir. Kural olarak idare, yürüttüğü hizmetin doğrudan sonucu olan nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü, ancak sözü edilen kuralın istisnası olarak, idarenin faaliyet alanıyla ilgili, önlemle yükümlü olduğu halde önleyemediği bir takım zararları da nedensellik bağı aranmadan tazmin etmesi gerekmektedir. kolektif sorumluluk anlayışına dayalı, sosyal risk adı verilen ilke, öğretisi ve yargısal içtihatlarla kabul edilmiştir.

..."

38. Danıştay Onuncu Dairesinin 25/2/2003 tarihli ve E.2001/4795, K.2003/696 sayılı kararında idarenin sorumluluğunun tespiti açısından zarar ile idari eylem arasında nedensellik bağının kurulabildiği hâllerde sosyal risk ilkesinin uygulanmasına olanak olmadığına, idare hukuku kuralları çerçevesinde öncelikle hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılması, hizmet kusuru yoksa kusursuz sorumluluk ilkesine göre zararın tazmin edilip edilemeyeceğinin belirlenmesi gerektiğine hükmedilmiştir. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

"...Dava, olay tarihinde 11 yaşında olan ...'in 13.5.1996 tarihinde, ... ili, ... ilçesi, ... Köyü Jandarma Komutanlığına ait mevziler önüne mevzi güvenliği amacıyla döşenen mayına basması sonucu sol dizinden aşağısının kopması nedeniyle uğranıldığı öne sürülen ... zararın olay tarihinden itibaren uygulanacak yasal faiziyle birlikte tazminen ödenmesi istemiyle açılmıştır.

...

İdare kural olarak yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup; idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir.

Buna karşın bilimsel ve yargasal içtihatlarla geliştirilen sosyal risk ilkesi ile toplumun içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan, idarenin faaliyet alanında meydana gelmekle birlikte, yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmayan, toplumsal nitelikli riskin gerçekleşmesi sonucu oluşan, salt toplumun bireyi olunması nedeniyle uğranılan özel ve olağandışı zararların da topluma pay edilerek giderilmesi amaçlanmıştır.

Belirtilen niteliğine göre sosyal risk ilkesinin uygulanabilmesi için olayın tüm toplumla ilgilendirilmesi ve zararın toplumsal nitelikli bir riskin gerçekleşmesi sonucu meydana gelmesi yanında, olay ve zararın yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmaması, başka bir deyişle zarar ile idari eylem arasında bir nedensellik bağının da kurulamaması gerekmektedir.

Zarar ile idari eylem arasında nedensellik bağının kurulabildiği hallerde sosyal risk ilkesinin uygulanmasına olanak bulunmadığından, idare hukuku kuralları çerçevesinde öncelikle hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılması, hizmet kusuru yoksa kusursuz sorumluluk ilkesine göre zararın tazmin edilip edilemeyeceğinin belirlenmesi gerekmektedir.

Olayda zararın güvenlik kurvetlerinde mevzi güvenliği amacıyla döşenen mayına basılması sonucu davacıların çocuğunun sakat kalması nedeniyle meydana geldiği, kamu hizmetinin yürütülmesi sırasında olduğu, zarar ile idari eylem arasında nedensellik bağı bulunduğu açık olduğundan, açılan tam yargı davasında sosyal risk ilkesine dayanılarak hüküm kurulmasına olanak bulunmamaktadır.

Dosya incelendiğinde, idarenin hizmet kusuru saptanamamakla birlikte, yürütülen güvenlik hizmeti sırasında kusuru bulunmayan davacıların uğradığı özel ve olağandışı zararın kusursuz sorumluluk ilkesi gereğince tazmini gerekmektedir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

39. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "İnsan haklarına saygı yükümlülüğü" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar."

40. Sözleşme'nin "Yaşam hakkı" kenar başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur..."

41. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında Sözleşme'nin 2. maddesinin ilk cümlesinin devletin yalnızca kasti ve hukuka aykırı olarak ölüme sebebiyet vermekten kaçınmasını değil aynı zamanda egemenlik yetkileri içinde bulunan kişilerin yaşamlarını korumak için gerekli tedbirleri almalarına dair devlete pozitif yükümlülük yüklediği de belirtilmektedir (*L.C.B./İngiltere*, B. No: 23413/94, 9/6/1998, § 36).

42. AİHM, Sözleşme'nin 2. maddesinin 1. maddesiyle birlikte yorumlandığında devletin yaşam hakkı kapsamındaki bir olayı pozitif yükümlülük kapsamında etkili soruşturma yükümlülüğünün bulunduğunu kabul etmiştir (*McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 18984/91, 27/9/1995, § 161).

43. AİHM'e göre kasten gerçekleştirilen ölümlerde etkili bir cezai soruşturma yürütme zorunluluğu bulunmakla birlikte ihmal nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin davalar açısından farklı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekir. Buna göre yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara tek başına ya da bir ceza soruşturmasıyla birlikte hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (*Vo/Fransa* [BD], B. No: 53924/00, 8/7/2004, § 90; *Mastromatteo/İtalya* [BD], B. No: 37703/97, 24/10/2002, §§ 90, 94, 95; *Calvelli ve Cigliò/İtalya* [BD], B. No: 32967/96, 17/1/2002, § 51; *Anna Todorova/Bulgaristan*, B. No: 23302/03, 24/5/2011, § 73; *Ercan Bozkurt/Türkiye*, B. No: 20620/10, 23/6/2015, § 59).

44. AİHM yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği olaylarda kullanabilecek birden fazla başvuru yolu bulunup da başvuru yollarının tamamını kullandıkları durumlarda etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğünün yerine getirilebilmesi için söz konusu yolların tamamının etkili yürütülmesi gerektiğini, bu nedenle incelemesinin sadece devletin bu yollardan herhangi biriyle etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğini denetlemekten ibaret olacağını belirtmiştir (*Anna Todorova/Bulgaristan*, § 74).

45. Bununla birlikte AİHM'e göre ihmal suretiyle meydana gelen ölüm olaylarında kamu görevlilerinin bu konuda muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan bir ihmali olduğu, başka bir ifadeyle olası sonuçların farkında olmalarına rağmen kendilerine verilen yetkileri göz ardı ederek tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadıkları durumlarda -bireyler kendi inisiyatifleriyle ne gibi hukuk yollarına başvurmuş olursa olsun- insanların hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kişilerin yargılanmaması yaşam hakkının ihlaline neden olabilir (*Öneriyıldız/Türkiye* [BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004, § 93; *Budayeva ve diğerleri/Rusya*, B. No: 15339/02, 11673/02, 15343/02..., 20/3/2008, § 140).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

46. Mahkemenin 27/2/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

47. Başvurucular; yakınlarının hayatını kaybetmesine neden olan olayla ilgili zararlarının karşılanması için AYİM nezdinde açtıkları tam yargı davasında AYİM'in delilleri tam olarak toplamadığı, olayda idarenin hizmet kusuru bulunup bulunmadığını araştırmaksızın, kusursuz sorumluluk ilkesine dayanarak eksik inceleme ile karar verdiğini, verilen kararda İdare tarafından başvurucular Hüseyin Aydın ve Meryem Aydın'a yapılan ödemelerin ne kadarının maddi tazminata, ne kadarının manevi tazminata ilişkin olduğu belirtilmediği gibi bu kişiler yönünden manevi tazminat taleplerinin hukuka aykırı şekilde reddedildiğini, kardeşler yönünden ise hükmedilen manevi tazminat miktarının yetersiz olduğunu ve hükme esas alınan bilirkişi raporuna yapılan itirazların dikkate alınmadan, gerekçesiz şekilde hüküm kurulduğunu belirterek kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

48. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama ... hakkına sahiptir."

49. Anayasa'nın 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, (...) kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

50. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular AYİM kararından sonra bireysel başvuruda bulunmuş, olay hakkında yürütülen ceza soruşturması ile ilgili olarak somut başvuruda herhangi bir ihlal iddiası ileri sürmemişlerdir. Başvurucuların iddialarının özü, yakınlarının hayatını kaybetmesine neden olan olayla ilgili açtıkları tam yargı davasında AYİM'in eksik inceleme ve hatalı değerlendirme ile karar vermesi nedeniyle etkili bir yargısal korumadan yararlanamadıklarına ilişkindir. Bu itibarla başvurucuların diğer haklarla bağlantı kurarak ileri sürdükleri iddiaların bir bütün olarak Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutu kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

51. Öte yandan yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvuru konusu olayda hayatını kaybeden K.A., başvurucuların oğlu ve kardeşidir. Bu nedenle başvuruda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

52. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının usul boyutunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

53. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 50).

54. Pozitif yükümlülüklerin korumaya ilişkin maddi yönünün yanı sıra usule ilişkin bir yönü de bulunmaktadır. Bu yükümlülük, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 54).

55. Usul yükümlülüğünün bir olayda gerektirdiği soruşturma türünün yaşam hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine bağlı olarak tespiti gerekmektedir. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin davalarda Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin ölümcül saldırı durumunda sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda, yürütülen idari ve hukuki soruşturmalar ile davalar sonucunda sadece tazminat ödenmesi yaşam hakkı ihlalini gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 55).

56. Ancak ihmal nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin davalar açısından farklı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekir. Buna göre yaşam hakkının veya fiziksel bütünlüğün ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise *etkili bir yargısal sistem kurma* yönündeki pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 59).

57. Bununla birlikte ihmal suretiyle meydana gelen ölüm olaylarında devlet görevlilerinin ya da kurumlarının bu konuda muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan bir ihmali olduğu yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen söz konusu makamların kendilerine verilen yetkileri göz ardı ederek tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda -bireyler kendi inisiyatifleriyle hangi hukuk yollarına başvurmuş olursa olsun- insanların hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi, hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kişilerin yargılanmaması Anayasa'nın 17. maddesinin ihlaline neden olabilir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, §§ 59-62).

58. Bu noktada öncelikle askerî faaliyetlerin kişilerin yaşamı ile vücut bütünlüğü bakımından birtakım riskler içermesi sebebiyle tehlikeli bir faaliyet olduğu belirtilmelidir. Bu durumda devletin yaşamı koruma yükümlülüğü kapsamında, anılan hizmetin yerine getirilmesinde kişilerin yaşamı ile vücut bütünlüğünün korunması için gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması, ölüm ve yaralanma olaylarının önüne geçmek için makul ölçüler çerçevesinde gerekenlerin yapılması bir zorunluluktur (*Cemal Kılıç*, B. No: 2014/8722, 11/6/2018, § 48).

59. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında devletin yerine getirmek zorunda olduğu pozitif yükümlülüklerin usule ilişkin boyutu, yaşanan ölüm olayının veya bireylerin maddi ve

manevi varlığının zarar görmesine sebep olan vakaların tüm yönlerinin ortaya konulmasına ve sorumlu kişilerin belirlenmesine imkân tanıyan bağımsız bir soruşturma yürütülmesini gerektirmektedir (*Sadık Koçak ve diğ.leri*, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 94).

60. Yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında yürütülecek olan ceza soruşturmalarının yanı sıra hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarında makul derecede ivedilik ve özen şartının yerine getirilmesi, dolayısıyla derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede dikkatli ve derinlikli bir inceleme yapıp yapmadıklarının da değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (*Perihan Uçar*, B. No: 2013/5860, 1/12/2015, § 52).

61. Mağdurların kendi inisiyatifleri ile başvurabilecekleri tazminat yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp bu yolların uygulamada da etkili olması gerekir. Bir başvuru yolunun ancak hak ihlalini önleyebilmesi, devam etmekteyse sonlandırabilmesi veya sona ermiş bir hak ihlalini karara bağlayabilmesi ve bunun için uygun bir giderim sunabilmesi hâlinde etkililiğinden söz etmek mümkün olabilir (*Tahir Canan*, § 26; *Filiz Aka*, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 39).

62. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ileri sürüldüğü tazminat ve tam yargı davalarında, derece mahkemelerinin Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özenle bir inceleme yapma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bununla birlikte söz konusu özen yükümlülüğü, yaşam hakkı ile ilgili her davada mutlaka mağdurlar lehine bir sonuca varılmasını garanti altına almamaktadır (*Aysun Okumuş ve Aytekin Okumuş*, B. No: 2013/4086, 20/4/2016, § 73).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

63. Somut olayda Susurluk 44'üncü Mühimmat Bölük Komutanlığının lağvedilmesi üzerine cephaneliklerde bulunan mühimmatın bir kısmının talimat gereği Mühimmat Bölük Komutanlığına gönderilmesi üzerine 29 ve 32 numaralı depolara konulan mühimmatın uygun hâle getirilip tasnif ve istif faaliyetlerine yoğun bir şekilde devam edildiği sırada 5/9/2012 günü saat 21.15 sıralarında belirlenemeyen bir nedenle depoda patlama meydana gelmiş, bu patlamayı zincirleme patlamalar takip etmiş ve meydana gelen patlamalar sırasında başvurucuların yakını K.A. hayatını kaybetmiştir.

64. Başvuruocular yakınlarının hayatını kaybetmesine neden olan olayın askerlik hizmetinin ifası sırasında meydana geldiği, görülmekte olan hizmetle zarar arasında doğrudan doğruya illiyet bağı bulunduğu, illiyet bağını kesecek herhangi bir olgunun da bulunmadığı değerlendirilip davalı idarenin tazmin yükümlülüğünün bulunduğu sonucuna vararak olay nedeniyle uğradıkları maddi ve manevi zararların tazmini amacıyla AYİM nezdinde tam yargı davası açmışlardır.

65. Burada öncelikle ifade edilmelidir ki kamu makamlarının gerekli ve yeterli önlemleri almaması sonucu ortaya çıkan her öngörülebilir nitelikteki tehlike durumunda ihmal düzeyinde kişisel sorumlulukları bulunan kamu görevlilerinin benzer türdeki olayların önlenmesindeki önemli rolün zedelenmemesi için mutlaka cezai yaptırımlarla hesap vermelerinin sağlanmasının gerektiği söylenemeyecektir. Tazminata ilişkin hukuk yolları bu

tür olayların gerçekleşme koşullarına, ihmalî sorumluluğun derecesine ve -söz konusu ise- yürütülen kamusal faaliyetin niteliğine göre benzer yaşam hakkı ihlallerini önlemedeki rol bakımından yeterli olabilmektedir. Aksinin kabulü, yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmeyen olaylarda etkili yargısal sistem kurmaya ilişkin yükümlülüğün mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olmasıyla yeterli olabildiğine ilişkin genel kabul ile açıkça çelişecektir (*Kadri Ceyhan* [GK], B. No: 2014/1924, 17/5/2018, § 93).

66. Somut olayda başvuru tarafından açılan tam yargı davasının başvuru yakınlarının hayatını kaybetmesine neden olan olayda Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan yaşam hakkının devlete yüklediği yükümlülüklerin ihmal edilip edilmediğini tespit edebilecek ve ihlalin tespiti halinde mağdurlara tazminat ödenmesine hükmetmek suretiyle uygun giderim sağlayabilecek nitelikte, etkili bir yol olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten idari eylem sebebiyle oluştuğu ileri sürülen zararların tazmini istemiyle açılan tam yargı davasında öncelikle hizmet kusurunun bulunup bulunmadığı tartışılmakta ve kamu hizmetinin işletilmesinin kusurlu olduğunun saptanması halinde -zararın bulunması koşuluyla- davacı lehine tazminata hükmedilmektedir. İdarenin hizmet kusurunun bulunup bulunmadığı araştırılırken yaşam hakkının devlete yüklediği yükümlülüklerin ihmal edilip edilmediğinin gözetileceği açıktır.

67. Tam yargı davasının bu niteliği dikkate alındığında Anayasa'nın 17. maddesi bağlamında devletin *etkili bir yargısal sistem kurma* yönündeki pozitif yükümlülüğünün tam yargı davası açılması imkanının sağlanması suretiyle yerine getirildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yaşam hakkının devlete yüklediği yükümlülüklerin ihmal edilip edilmediğini tespit edecek ve gerekirse mağdurlara tazminat ödenmesine hükmedecek yargısal mekanizmanın teorik olarak kurulmuş olması yeterli olmayıp bunun somut olayda da etkili bir şekilde işlemiş olması gerekmektedir. Bu bağlamda, bu mekanizmanın pratikte işlediğinden söz edilebilmesi için somut olayda yargı mercinin idarenin, yaşam hakkına ilişkin yükümlülüklerle uygun davranıp davranmadığını, diğer bir ifadeyle hizmet kusurunun bulunup bulunmadığını denetlemesi gerekmektedir.

68. AYİM İkinci Dairesi 17/6/2015 tarihli kararında; cephanelik patlaması sonucu gerçekleşen ölüm olayının askerlik hizmetinin ifası sırasında meydana geldiği, görülmekte olan hizmetle zarar arasında uygun illiyet bağının bulunduğu, olayda başvuru yakınlarının herhangi bir kusurunun bulunmadığı tespitlerini yaparak zararın İdarenin yürüttüğü faaliyetten kaynaklandığını kabul etmiştir. Yapılan bu tespite, ceza soruşturmasında alınan bilirkişi raporlarındaki kusur değerlendirmelerine ve Afyonkarahisar 1. Ağır Ceza Mahkemesinin tespitlerine rağmen AYİM İkinci Dairesi, zararın ortaya çıkmasında İdarenin hizmet kusuru bulunup bulunmadığını tartışmaksızın zararın kusursuz sorumluluk ilkesi gereğince karşılanmasına karar vermiştir. "*İlgili Hukuk*" kısmında yer verilen içtihatlarda da açıkça belirtildiği üzere (bkz. §§ 37, 38) zarar ile idari eylem arasında nedensellik bağının kurulabileceği hâllerde öncelikle görevlilere yükletilebilir şekilde ya da organizasyon kusuru niteliğinde hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılması, hizmet kusuru yoksa kusursuz sorumluluk ilkesine göre zararın tazmin edilip edilemeyeceğinin belirlenmesi gerekmektedir.

69. Başvuru yakınları öncelikle kusur sorumluluğuna dayanarak, şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek nitelikteki tam yargı davası yoluna başvurmuş iken AYİM İkinci Dairesinin yaptığı nitelendirme ile şikâyetlerin kusursuz sorumluluk ilkeleri çerçevesinde incelendiği somut olayda, Anayasa Mahkemesinin ilk elden devletin yaşam hakkını koruma anlamında yeterli güvenlik önlem ve tedbirlerini alıp almadığı, kamu

görevlilerine yüklenecek kusurun tespiti, tazminat miktarı, kişilerin mağduriyetinin giderilip giderilmediği hususlarında değerlendirme yapması mümkün değildir.

70. Tüm açıklamalar ışığında somut olayda, yaşam hakkının içerdiği pozitif yükümlülük kapsamında yargı sürecinin gerçekleşen zararın nedenlerini tespit etme ve zararı giderme bakımından yukarıda belirtilen hukuki çerçevede yeterince etkili şekilde işlemediği sonucuna varılmıştır. Bu nedenle tam yargı davasında davacıların iddiaları temelinde askerî faaliyetin/hizmetin yürütülmesinde yetkililerin kusuru olup olmadığı yönünde bir inceleme ve değerlendirme yapıp bu kapsamda bir sonuca ulaşılması gerekmektedir.

71. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

72. Başvurucunun yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verildiğinden adil yargılanma hakkı kapsamındaki şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

73. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir..."

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

74. Başvurucular; yaşam hakkının ihlali nedeniyle Hüseyin Aydın ve Meryem Aydın için 50.000 TL maddi ve 150.000 TL manevi tazminata, kardeşlerin her biri için ise 75.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmişlerdir.

75. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([G.K.], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aliğül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

76. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin

durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

77. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (*Mehmet Doğan*, §§ 58, 59; *Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, §§ 57-59, 66, 67).

78. İncelenen başvuruda, tam yargı davasında davacıların iddiaları temelinde askerî faaliyetin/hizmetin yürütülmesinde yetkililerin kusuru olup olmadığı yönünde bir inceleme ve değerlendirme yapılmamış olması sebebiyle yaşam hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

79. Bu durumda yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere yetkili idari yargı merciine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

80. Yaşam hakkının ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

81. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasanın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere -Anayasa'nın 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanun ile getirilen geçici 21. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendiyle Askerî Yüksek İdare Mahkemesi kaldırılmış olduğundan anılan bendin (b) alt bendi gereğince- YETKİLİ İDARİ YARGI MERCİİNE GÖNDERİLMESİNE (Karar, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi İkinci Dairesinin E.2013/4537, K.2014/66 sayılı dosyasıyla ilgilidir.),

E. Başvuruların tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Selahaddin MENTEŞ